

УДК 347.97

Олена РОМЦІВ

Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри теорії права та конституціоналізму
Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук, доцент,
e-mail: olena.i.romtsiv@lpnu.ua,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3776-7120>

Мар’яна КУЗЬМ’ЯК

Національний університет “Львівська політехніка”,
студентка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 “Право”
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
e-mail: mariana.kuzmiak.pv.2021@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2089-582X>

СУДОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: КОНСТИТУЦІЙНИЙ АНАЛІЗ РЕФОРМУВАННЯ

<http://doi.org/10.23939/law2024.41.303>

© Ромців О., Кузьм’як М., 2024

У статті розглянуто конституційні аспекти судової системи України, а також ефективність та перспективи реформ, які здійснює держава. Проаналізовано основні досягнення та виклики, із якими стикається судова система України. До основних досягнень можна зарахувати створення Конституційного Суду України, Вищого антикорупційного суду, а також вдосконалення процедур висування та призначення суддів. Серед викликів варто виділити такі: можливість забезпечення повної незалежності судів від зовнішніх впливів, високу навантаженість суддів, необхідність подальшого вдосконалення процесів апеляції та касації.

Створення Конституційного Суду України, введення нових процедур висування та призначення суддів, а також утворення Вищого антикорупційного суду свідчать про значний крок у напрямку створення справедливої та незалежної судової системи.

Визначено, що, незважаючи на усі прогресивні досягнення судової реформи України, залишилися проблеми, які потрібно нагально вирішувати. До таких проблем можна зарахувати: недосконалість законодавчого регулювання судової системи; недостатній рівень фінансування судової системи; недосконалість кадрового забезпечення судової системи тощо.

У статті вказано також на важливість продовження боротьби з корупцією у судовій системі України. Для цього необхідно запровадити ефективні механізми виявлення та притягнення до відповідальності суддів за корупційні правопорушення; створити незалежні антикорупційні органи, які здійснюватимуть контроль за судовою системою тощо.

Значення статті полягає у тому, що вона дає чітке уявлення про структуру та організацію судової системи України, а також про її основні принципи та функції, розкриває проблеми, з якими стикається судова система України, та пропонує шляхи їхнього вирішення з метою покращення здійснення правосуддя в Україні.

Ключові слова: судова система України; судова реформа; досягнення судових реформ; невирішені питання судових реформ.

Постановка проблеми. Українська судова система є важливою складовою правового простору країни та визначальним елементом її правової державності. Здійснення правосуддя не лише відображає динаміку розвитку суспільства, але й впливає на гармонійність взаємин між громадянами, владою та іншими інститутами. Отже, вивчення судової системи України, зокрема конституційних аспектів її організації та реформ, є надзвичайно актуальним завданням, що потребує уважного аналізу та глибокого розуміння.

Ключовим елементом судової системи України є Конституція, яка визначає основні принципи та функції її владних органів. Однак нещодавні події та суспільні зміни ставлять перед українським судочинством великі виклики, що вимагають удосконалення та адаптації до нових реалій. Розгляд конституційних аспектів судової системи дозволяє розкрити ключові проблеми та перспективи реформ, спрямованих на забезпечення справедливості, правової впевненості громадян та високого стандарту додержання прав та свобод.

Мета статті. Висвітлення конституційних аспектів судової системи України має на меті дати чітке уявлення про важливість цього питання, виявити проблеми, із якими стикається судова система, і визначити способи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Реформа судової системи – необхідний етап у вдосконаленні правового механізму країни. Вивчення конституційних аспектів цих реформ вказує на ключові напрями їхньої трансформації, визначає проблемні сфери та можливі ризики. Також воно сприяє розумінню того, як впровадження нових підходів впливає на ефективність та доступність правосуддя [1].

Судова система є однією із найважливіших складових правової держави. Вона забезпечує захист прав і свобод людини, а також верховенство права. Конституція України визначає основні принципи організації та діяльності судової системи в Україні.

Судова система України складається із Конституційного Суду України, Верховного Суду України, апеляційних судів, місцевих судів та інших судів, встановлених законом.

Конституційний Суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Він здійснює контроль за конституційністю законів та інших нормативно-правових актів, а також за відповідністю міжнародних договорів України Конституції України.

Верховний Суд України є найвищим судом загальної юрисдикції в Україні. Він здійснює касаційне оскарження рішень, ухвал та постанов судів апеляційної інстанції [2]. Апеляційні суди – суди апеляційної інстанції. Вони розглядають справи, які розглядали місцеві суди, які є судами першої інстанції. Вони розглядають справи, які закон зараховує до їхньої компетенції.

Конституція України закріплює такі основні принципи організації судової системи:

Незалежність судів. Суди незалежні від інших гілок влади. Втручання у їхню діяльність заборонено, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Гласність судочинства. Судочинство є відкритим, крім випадків, передбачених законом.

Рівність усіх перед законом і судом. Усі особи рівні перед законом і судом незалежно від походження, соціального і майнового стану, раси, національності, статі, мови, релігійних переконань, політичних поглядів, інших обставин.

Забезпечення права на справедливий суд. Кожна особа має право на справедливий суд та на розгляд її справи упродовж розумного строку.

Інклюзивність судового процесу. Усі особи мають право брати участь у судовому процесі на рівних засадах, незалежно від їхніх фізичних, розумових чи інших можливостей.

Від моменту здобуття незалежності Україною у 1991 р. судова система країни пережила істотні трансформації, спрямовані на забезпечення правосуддя, незалежності судів та підвищення довіри громадян до юстиції. Починаючи з 2016 р., в Україні запроваджено новий етап судових реформ, які мали на меті реформувати судову систему та підвищити її ефективність. Реформа передбачала низку заходів, зокрема:

- введення кваліфікаційних вимог до суддів;
- запровадження процедури добровільного звільнення суддів, які не відповідають вимогам кваліфікації;
- створення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- створення Вищої ради правосуддя України.

Реформа судової системи позитивно вплинула на стан судової системи в Україні. Було звільнено значну кількість суддів, які не відповідали вимогам кваліфікації, створено ефективні механізми відбору та призначення суддів [3].

Серед ключових досягнень судової реформи варто також виділити:

Створення Конституційного Суду України. Важливим кроком у визначенні конституційних аспектів судової системи було утворення Конституційного Суду, який відіграє ключову роль у забезпеченні конституційних гарантій та прав громадян.

Створення Вищого антикорупційного суду. Для боротьби з корупцією в Україні був створений Вищий антикорупційний суд, який відповідає за розгляд важливих корупційних справ, сприяючи підвищенню відповідальності та прозорості.

Покращення процедур висування та призначення суддів. Запровадження конкурсних процедур та врахування громадської думки під час вибору суддів сприяють створенню незалежного та професійного суддівства [4].

Однак судова реформа не вирішила всіх проблем, які існують у судовій системі України. До таких проблем можна зарахувати:

- недосконалість законодавчого регулювання судової системи;
- недостатній рівень фінансування судової системи;
- недосконалість кадрового забезпечення судової системи тощо.

Серед питань, які також ще очікують вирішення, можна назвати:

Незалежність судів та вплив на судовий процес. Залишається актуальним питання забезпечення повної незалежності судів від зовнішніх впливів, що є критичним для забезпечення справедливості та рівності перед законом.

Висока завантаженість суддів. Несприятлива робота з великою кількістю справ та недостатня кількість суддів призводять до відтермінування судових рішень, що ускладнює доступ до правосуддя для громадян.

Необхідність подальшого вдосконалення процесів апеляції та касації. Процедури розгляду апеляцій та касацій потребують подальшого вдосконалення для забезпечення ефективного та швидкого судочинства [5].

В Україні необхідно продовжити судову реформу. Для цього треба вжити таких заходів:

- удосконалити законодавче регулювання судової системи;
- підвищити рівень фінансування судової системи;
- створити ефективні механізми кадрового забезпечення судової системи.

Також потрібно продовжувати боротьбу з корупцією у судовій системі. Для цього необхідно запровадити ефективні механізми виявлення та притягнення до відповідальності суддів за коруп-

ційні правопорушення; створити незалежні антикорупційні органи, які здійснюватимуть контроль за судовою системою тощо.

Висновки. Створення Конституційного Суду України, введення нових процедур висування та призначення суддів, а також утворення Вищого антикорупційного суду – істотний крок у напрямку створення справедливої та незалежної судової системи. Проте, незважаючи на досягнення, є і не вирішені завдання. Якнайшвидше потрібно вирішити питання щодо повної незалежності судів від зовнішніх впливів, зменшення навантаження на суддів та подальшого вдосконалення процедур розгляду апеляцій та касацій.

Зміцнення судової системи – невід'ємна частина побудови правової держави. І, незважаючи на виклики, які постали перед Україною, консолідовані зусилля та системний підхід дадуть змогу забезпечити подальший розвиток та вдосконалення судової системи відповідно до високих стандартів сучасної правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О. В. Судова система України: конституційні основи і шляхи реформування. Київ: Алєрта, 2020.
2. Гудима О. Г. Судова система України: стан та перспективи розвитку. Київ: Юрінком Інтер, 2021.
3. Андрійчук О. В. Конституційно-правові аспекти організації та діяльності судової системи України. Київ: Юрінком Інтер, 2018.
4. Байдак О. В. Реформа судової системи України: реалії та перспективи. Київ: Юридична думка, 2020.
5. Білоконь О. В. Проблеми реформування судової системи України. Київ: Знання, 2019.

REFERENCES

1. Boiko O. V. *Sudova systema Ukrainy: konstytutsiini osnovy i shliakhy reformuvannia* [Judicial system of Ukraine: constitutional foundations and ways of reform]. Kyiv: Alerta, 2020 [in Ukrainian].
2. Hudyma O. H. *Sudova systema Ukrainy: stan ta perspektyvy rozvytku* [Judicial system of Ukraine: state and prospects of development]. Kyiv: Yurinkom Inter, 2021 [in Ukrainian].
3. Andriichuk O. V. *Konstytutsiino-pravovi aspekty orhanizatsii ta diialnosti sudovoi systemy Ukrainy* [Constitutional and legal aspects of the organization and activity of the judicial system of Ukraine]. Kyiv: Yurinkom Inter, 2018 [in Ukrainian].
4. Baidak O. V. *Reforma sudovoi systemy Ukrainy: realii ta perspektyvy* [Reform of the judicial system of Ukraine: realities and prospects]. Kyiv: Yurydychna dumka, 2020 [in Ukrainian].
5. Bilokon O. V. *Problemy reformuvannia sudovoi systemy Ukrainy* [Problems of reforming the judicial system of Ukraine]. Kyiv: Znannia, 2019 [in Ukrainian].

Дата надходження: 06.02.2024 р.

Olena ROMTSIV

Lviv Polytechnic National University,
Associate Professor of the Department
of theory of law and constitutionalism
Educational and scientific institute of law,
psychology and innovative education,
Candidate of law, Associate Professor,
e-mail: olena.i.romtsiv@lpnu.ua,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3776-7120>

Mariana KUZMIAK

Lviv Polytechnic National University,
student of the first (undergraduate)
level of higher education
of specialty 081 “Law”,
Institute of jurisprudence, psychology and innovative education,
e-mail: mariana.kuzmiak.pv.2021@lpnu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2089-582X>

THE JUDICIAL SYSTEM OF UKRAINE: CONSTITUTIONAL ANALYSIS OF REFORMS

This article examines the constitutional aspects of Ukraine’s judicial system, as well as the effectiveness and prospects of the reforms being implemented by the state. The main achievements and challenges faced by the Ukrainian judicial system are analyzed. The main achievements include the establishment of the Constitutional Court of Ukraine, the High Anti-Corruption Court, and the improvement of the procedures for the nomination and appointment of judges. Challenges include the inability to ensure full independence of the courts from external influences, high workload of judges, and the need to further improve the appeal and cassation process.

The establishment of the Constitutional Court of Ukraine, the introduction of new procedures for the nomination and appointment of judges, and the establishment of the High Anti-Corruption Court are a significant step towards the creation of a fair and independent judicial system.

It is determined that despite all the progressive achievements of Ukraine’s judicial reform, there are still a number of problems that need to be addressed urgently. These problems include: imperfect legislative regulation of the judicial system; insufficient funding of the judicial system; imperfect staffing of the judicial system, etc.

The article also emphasizes the importance of continuing to fight corruption in the Ukrainian judiciary. To do this, it is necessary to introduce effective mechanisms for detecting and prosecuting judges for corruption offenses; to create independent anti-corruption bodies that will control the judicial system, etc.

This article is important because it provides a clear picture of the structure and organization of the judicial system of Ukraine, as well as its basic principles and functions, reveals the problems faced by the judicial system of Ukraine and suggests ways to solve them in order to improve the administration of justice in Ukraine.

Key word: Judicial system of Ukraine; judicial reform; achievements of judicial reforms; unresolved issues of judicial reforms.